

נספח י': תשובות הגרי"ש אלישיב שליט"א בענין הנאה בשבת מזרם החשמל הארצי

ביון שבס"ד מצויות באמתחתנו תשובות מכמה רבנים בענין שימוש בשבת מזרם החשמל הארצי, מצאנו לנכון להדפיסם כאן לזיכוי הרבים, אע"פ שאת הדיון ע"כ נרחיב בס"ד לקמן בערך זרם החשמל.

תשובות הגרי"ש אלישיב שליט"א בענין הנאה מזרם החשמל בשבת בארה"ק, כפי שאמר לי:

(א) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א עד כמה יש להחמיר גבי תאורה וחשמל בשבת הבאים מחברת חשמל הארצית ומיוצרים ע"י חילול שבת. האם המנעות משימוש בחשמל זה בשבת הינו חומרא או איסור גמור מדינא. וענה לי הגרי"ש"א שזה "יותר מחומרא" (היינו יותר מחומרא רגילה). אך לא רצה לומר שזה איסור גמור מדינא. והמשכתי לשאול מה בדיוק גדר האיסור ועד כמה יש להחמיר. למשל יש נ"מ לגבי מי שהוא אברך וכדו' שאין לו הרבה כסף, ובפרט אם חייב להחזיר חובות עבור קניית דירתו. והתשלום (חד פעמי) עבור אפשרות להשתמש בגנרטור השבונתי הינו גבוה, בערך שלושת אלפים ש"ח. האם אכן צריך הוא להתחבר לגנרטור השבונתי, או ביון שזה לא איסור גמור מדינא אין צריך לכך. האם זה בכלל הוצאות שבת שאינן מן החשבון שקצבו לו (ראה ב"ב ד"א, ומ"ב סי' תי"ט סק"א בשם הפסיקתא). וענה לי שיש להניח שיקבל הוצאה זו בחזרה. ועל כך נא' 'לוא עלי ואני פורע'. עכת"ד.

(ב) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א, הנכון שלדעתו בענין הנאה בשבת מרשת החשמל הארצית יש לדאוג לפני שבת שלא יצטרכו ליהנות מהחשמל, אך אם לא דאג לכך לפני שבת מותר בדיעבד ליהנות מהחשמל הזה בשבת. והסכים לכך הגרי"ש"א ואמר שאם לא דאג לכך לפני שבת מותר בכל אופן ליהנות מכך בשבת עצמה כי "לא מוסיפים עוד חשמל בשבילך", משום שחברת החשמל לא מייצרת חשמל בשביל האדם הבודד. אדם אחד זה לא משמעותי עבורם. עכת"ד. וראה תשובה הבאה.

(ג) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א מהו טעם האיסור ליהנות מחשמל הזרם הארצי בשבת. האם מטעם החזו"א שלבו דואב על חילול שם שמים או מטעם איסור הנאה ממעשה שבת (ולפי"ז לכאן זה צ"ל אסור מדינא, והרי בעבר אמר לנו שזה רק "יותר מחומרא", אך לא רצה לומר שזה אסור מדינא). וענה הגרי"ש"א שזה משום מעשה שבת. ושאלנו האם זה אסור גם מטעם דהחזו"א. והסכים שיש מקום לומר גם את הטעם דהחזו"א. והוסיף שאם אדם התכוון לא להשתמש בשבת ברשת הארצית אלא מגנרטור אך הגנרטור הפסיק לפעול בשבת, מותר לו להשתמש בזרם הארצי, והטעם לכך כמו שאמר לנו בעבר, שאם אדם אחד משתמש בשבת בחשמל מהרשת הארצית זה לא משפיע על העבודה בחברת החשמל. אך אם ציבור, ולאו דוקא כל הציבור אלא אפילו כאלף איש (כדוגמא), משתמשים בחשמל בשבת מהרשת הארצית זה גורם לאנשי חברת החשמל לעשות מלאכה בשבת, כי זה משפיע. ולכן אם יש מכשיר שבעת

תקלה בגנרטור השכונתי הוא מחבר באופן אוטומטי את הרשת הביתית לרשת הארצית, מותר להשתמש במכשיר כזה בשבת, כיון שאותו אדם הכין לפני שבת את כל מה שהיה צריך ע"מ שלא להשתמש בזרם הארצי, ועשה מה שיכל לעשות. ושאלתי, אך שמא יש לומר שאם גנרטור שכונתי מתקלקל בשבת זה אולי כן משפיע בחברת החשמל אם כל השכונה תתחבר מיד באופן אוטומטי לרשת החשמל הארצית, כיון שזה ציבור גדול. וענה שבכל אופן מותר להם להתקין ולהשתמש במכשיר זה כיון שאנשים אלה עשו את ההשתדלות לפני שבת.

שבת הארצית

השבת הארצית

ובאותו ענין שאלנו לגבי המתארח אצל אחרים בשבת, המותר לו להשתמש שם מהחשמל מהרשת הארצית כפי שנוהג המארח, כיון שאין זה תלוי באורח. וענה שזה מותר, כי אין האורח עושה את השימוש, ואין זה תלוי בו, אך מ"מ יאמר למארח שאין זה הגון להשתמש בחשמל מהרשת הארצית בשבת. ושאלנו, האם על האורח להדליק נרות לפני שבת (ואין המדובר בנרות למצות ההדלקה האמורה בסי' רס"ג, אלא בסתם נרות לתאורה) כדי שלא יצטרך להשתמש בשבת מהתאורה הרגילה. וענה שאין צריך לעשות זאת.

אשר לחכמה

ועוד שאלנו בענין הליכה להתפלל בשבת בביכ"נ שמשתמשים שם (לתאורה וכדו') בחשמל מהרשת הארצית. וענה שמן הראוי לא ללכת להתפלל בשבת בביכ"נ כזה אלא דוקא לביכ"נ שמשתמשים בחשמל מגנרטור. ושאלנו, האין סברא לומר שהאחריות לדאוג לכך הינה דוקא של הגבאי, אך אין חובה על המתפללים לדאוג לכך. וענה שאין לומר זאת, כיון שעיי"ב שהולכים להתפלל בביכ"נ כזה מחזקים את המקום, ולכן אין זה הגון ללכת להתפלל בביכ"נ כזה. עכ"ד.

השבת הארצית

ד) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א, אם תפוקת החשמל מהגנרטור השכונתי הינה נמוכה ומספיקה רק לתאורה הביתית ולמקרר (כך זה עפ"י במציאות כיום). הרשאים להשאיר את השקעים מחוברים לרשת החשמל הארצית (מלבד שקע המקרר) ולהשתמש בהם להסקה וכדו'. ובפרט אם יש תינוק קטן בבית. והוספתי שאחד מקרוביו של הרב, שיש לו תינוקות קטנים, אינו משתמש בחשמל הארצי להסקה, אלא הוא מחמם הרבה לפני שבת את החדר שבו התינוק, ולפני כניסת שבת מכבה ההסקה ושם הרבה שמיכות על התינוק כדי שיתינוק לא יהיה קר עד מוצ"ש. האם אכן יש לנהוג כך. ומשמע זאת הרב הוא חייך אך לא אמר שיש לנהוג כך, ושאלני מדוע לא לקחת תנור גז או נפט, ועניתי לו שזו סכנה, כגון במקרה שהתנור יכבה בשבת ויהיה ריח של גז, ואשתי לא מסכימה. המשיך הגרי"ש"א ואמר שפעם כולם היו משתמשים להסקה רק כך. אך עניתי לו שבכ"ז מקובל כיום שיש בכך סכנה, וכבר קרו אסונות בשל כך (וגם משמשו חיזק את דברינו). ועוד שהרי הכל חולים אצל צינה. אך הגרי"ש"א שליט"א דחה זאת ואמר שכיום פה בארץ ישראל אין דין שהכל חולים אצל צינה. זה מדובר למשל במוסקבה או בשאר המקומות באירופה ששם קר מאוד ויש שלג גבוה מאוד. אך פה, אפילו בירושלים, לא כ"כ קר ואין להקל בשל כך (ובענין חום ר' אג"מ חיו"ד ח"ג סי' מ"ז סק"ב, ומנח"צ ח"ג סי' כ"ג עפ"י התוס' ב"ב דקמ"ד, ב' אי יש להקל בחום בבצינה – מ.ה.). ולמעשה אמר שמצד הסברא אין

לחלק לענין שימוש בחשמל בשבת בין תאורה לבין חימום והסקה. אך אם בכ"ז אי אפשר להסיק אחרת את הבית אז מותר להשתמש בתנור חשמלי הפועל ע"י זרם החשמל הארצי. ושאלתי האם אפשר להקל בהסקה רק אם יש תינוק קטן בבית או אפילו שאין תינוק אלא רק לצורך גדולים. וענה שאפילו רק לצורך גדולים אפשר להקל בכך כנ"ל אם הם באמת זקוקים לכך. עכת"ד. וניכר היה מדבריו שלא רק במקרה של דוחק רב אפשר להקל בזה, אלא שכך הוא לדינא לכל אדם שדינו כנ"ל.

(ה) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א האם ניתן לחלק בדין שימוש מרשת החשמל הארצית בין שבת לבין יו"ט. וענה לי שיש להקל בזה שהרי הבערה מותרת ביו"ט. ושאלתי שהרי הבערה מותרת רק מנר לנר, אך בחברת חשמל לכאורה מבעירים אש חדשה (כשמגבירים את תפוקת החשמל). וענה שאם שם זה דין של הבערה מנר לנר והם רק מוסיפים או מחלישים את ההבערה אז מותר. עכת"ד. ולפי"ז יוצא שמותר להם ביו"ט לעשות כן לכתחילה אם אכן במציאות אין הבערה חדשה של טורבינות שלא עבדו חלק מהיו"ט. ומאידך יתכן שישנן פעולות נוספות אסורות, כגון הפעלת מחשבים לוויסות החשמל, כיבוי חלק מהמבערים וכדו'. וממילא אין ללמוד מכאן שביו"ט נעשות בחברת החשמל רק פעולות מותרות, והדבר צריך בירור מצד המציאות ומצד ההלכה.

(ו) שאלתי את הגרי"ש אלישיב שליט"א הניתן בשבת לתקן את הגנרטור השכונתי ע"י כך שיחברו את זרם החשמל ממנו לדירה של גויים (למשל רומנים) בשכונה, ושכרם יהיה שהם יקבלו חשמל בשבת בחינם מהגנרטור. ואם יש תקלה בגנרטור השכונתי הם יתקנוהו והרי זה לצורך עצמם. ואין מטריחים אותם לכבות את כל מתגי החשמל של היהודים המשתמשים בחשמל הגנרטור. ואע"פ שהיהודים הנהנים מכך הינם רבים מהגויים, אך יש להקל משום שמוכח שהגוי לצורכו עושה (כמש"כ בשו"ע סי' רע"ו ס"ב). או שלכה"פ יש לסמוך ע"ד הרשב"א שאם עשה לצורך עצמו ולצורך ישראל ג"כ שרי (כירושלמי, וכ"כ בבה"ל סי' רע"ו ס"ב ס"ה "ואם"). וענה הגרי"ש"א שאם לגויים לא היה חשמל אחר חוץ מהחשמל של הגנרטור אז היה מקום להקל. אך עתה שיש להם חשמל מהזרם הארצי הרי אינם צריכים להשתמש בחשמל מהגנרטור. ואע"פ שע"כ שישתמשו מהגנרטור הם לא משלמים על החשמל של השבת, מ"מ זה תשלום קטן מאוד והם לא צריכים להשתמש בו. ורק אם הם יוזקו ותהיה לפני בניסת השבת הפסקת חשמל בביתם ובשל כך הם יתחברו לגנרטור השכונתי יש מקום להקל בכך. עכת"ד (וכמוכן שאין הכוונה שיש היתר להזיק להם - מ.ה.).

עד כאן דברי הגרי"ש אלישיב שליט"א.

נספח י"א: מכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א

1234567

בס"ד תמוז תשנ"ח

1234567

לכבוד הגאון הגדול, מעוז ומגדול, סוע"ה

הגר"ח חיים קנייבסקי שליט"א

אוצר החכמה

בענין שימוש בחשמל בשבת ידועים דברי הגאון החזו"א זצ"ל (בחאו"ח סי' ל"ח סק"ד) ש"אסור להשתמש בו (בחשמל מהרשת הארצית בשבת) מפני שיש בשימושו חילול השם שאינו חס לכבוד שמים". וראיתי בשם כבוד תורתו שליט"א שאיסור חילול השם חמור יותר מאיסור חילול שבת (המדובר שם גבי נ"ד). לאור זאת רציתי לשאול את כת"ר שליט"א כמה שאלות:

1234567

א. מי שאשתו מוחה נמרצות בבעלה, שאינה רוצה לעבור לשימוש בחשמל ע"י גנרטור בשבת, וכגון ששמעה שישנן הרבה תקלות בכך בשבת, או משום שההוצאה הראשונית (להתחבר למערכת הגנרטור) הינה גבוהה, החייב בעלה לשמוע בקולה, מדין גדול השלום בין איש לאשתו שלכן התירו אף למחוק את השם המפורש, כדאיתא גבי סוטה. או שצריך להתעקש ע"כ ולהשתמש בגנרטור אף אם הדבר יביא לידי ויכוחים בינו לבינה ופוגע בשלום בית.

אוצר החכמה

ב. במקרה הנ"ל. האם ניתן להקל (אם הסיבה הינה משום שכיחות התקלות), ולהתקין מכשיר מיוחד שברגע שיש תקלה בחשמל מהגנרטור עוברים אוטומטית לזרם החשמל הארצי.

אוצר החכמה

ג. אם רק הבנים הגדולים מתרגזים על כך, וטוענים (לדעתם) שזו חומרא מופרזת, ובמקרה קיצוני הדבר עלול אף להרחיקם ח"ו מהתורה. האם זו סיבה מוצדקת שלא להשתמש בחשמל בשבת מהגנרטור. ובפרט שאם תהיינה תקלות אזי הבעיה תחריף, או כיון שלדעת כת"ר הדבר אסור מעיקר הדין, אין לשמוע בקולם, או שיש להתקין את המכשיר הנ"ל בשאלה ב'.

בברכת התורה

משה הררי

פעיה"ק ירושת"ו

התשובה:

"אין להקל בזה בשום אופן". עכ"ל.

נספח י"ב: מכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א

אשר החכמה

בס"ד י"ח תמוז תשנ"ח

הנני

לכבוד הגאון הגדול, מעוז ומגדול, סוע"ה,

אוצר החכמה

הגר"ח חיים קנייבסקי שליט"א.

א. כאשר הגנרטור השכונתי מספק רק תפוקה מוגבלת של חשמל לכל דירה, והדבר מספיק רק לתאורה ושימוש המקרר. האם רשאים להשאיר כמה תקעים בבית המחוברים למערכת החשמל הארצית (שבה יש חילול שבת), כדי להפעיל בחורף גם תנור, וכגון בחדר הילדים, ובפרט אם יש תינוק וקר בחורף פה בירושת"ו.

אשר החכמה

ב. לדעת כת"ר, כיצד יש לנהוג כשמתארחים בשבת אצל משפחה ששם החשמל הינו מהזרם הארצי. האם מהני להדליק נר אחד בכל חדר, או שיש פתרון אחר.

ג. כיצד יש לנהוג אם בביהכ"נ שבו האדם מתפלל, החשמל הינו מהזרם הארצי, ואין אפשרות להדליק שם נר (כגון שהגבאים לא מרשים זאת).

ד. באותן שכונות שיש בהן גנרטור לשבת, האם מהני לחבר את החשמל מהגנרטור גם לאיזו דירה שבה מתגוררים פועלים גויים, שמצד אחד שכרם יהיה שבשבת הם יהנו מהחשמל בחינם (כולל זמן מה לפני ואחרי שבת), ומאידך הם יתחייבו שאם תהיה תקלה בגנרטור בשבת הם יתקנו זאת, והיינו לצורך עצמם, ואין אנו מחייבים אותם לטרוח ולכבות לפני התיקון את כל מתגי החשמל של היהודים שג"כ משתמשים בחשמל מגנרטור זה. ומתוך כך יהיה מותר להשתמש בחשמל לאחר תיקון הגנרטור מדין גוי שהדליק לצורכו ולצורך ישראל, וכמבואר בשו"ע (רע"ו, ב') ובבה"ל (ד"ה 'ואם יש הוכחה') שהסיק שם שהסומך על הרשב"א להקל בזה אין למחות בידו. ולפחות להקל בזה כשבשכונה גרים גם זקנים, חולים ותינוקות הצריכים לחשמל (כגון להסקה), ובפרט אם יש בשכונה חולי-לב העלולים להזדקק למכשירי חשמל מסוימים. ואם אסור הדבר, מדוע זה אסור.

בברכת התורה

מ. הררי

פיעה"ק ירושת"ו

תשובות:

א. אסור

ב. מפני בשעה"ד ישתמש רק ע"י הנר.

ג. תתפלל בע"פ.

ד. לכאו' אפשר.

נספח י"ג: מכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א

בס"ד ג' אייר תשס"א

לכבוד

הרב הגדול, מעוז ומגדול

הגאון המפורסם כמוהר"ר חיים קנייבסקי שליט"א.

א. האם כדי להקל בעניני גרמא בשבת צריך להתקיים תנאי שאין הכרח שמחשבת האדם וכוונתו תצאנה לפועל. אך אם ודאי מחשבתו תצא לפועל אין זה חשוב גרמא לשבת. ואם אכן יש להחמיר בכך, כיצד ניתן להסביר מש"כ בשו"ע (סי' של"ד סב"ב) גבי כיבוי ע"י כלי חרס חדשים מלאים מים, שכתב שם ש"ודאי יתבקעו" ובכ"ז הוי גרמא מותרת.

ב. כשישנן כמה אפשרויות, מהו סדר העדיפויות: (1) אמירה לגוי. (2) עשיה בגרמא. (3) אמירה לקטן שהוא בנו או לא בנו. (4) שנים שעשאוה.

אוצר החכמה **בברכת התורה**

מ. הררי

פעיה"ק ירושת"ו

1234567

1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

תשובות:

א. במקום שמותר גרמא ג"ז מותר.

ב. אמירה לבנו קטן יש איסור דאורייתא (וע"ע נספח יד מ.ה.).

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

קדושת השבת - א הררי, משה עמוד מס': 348 הודפס ע"י אוצר החכמה